www.jedus.net ISSN: 2199 - 2053

VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ DERSİNDE KARİKATÜR KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARI VE TUTUMUNA ETKİSİ*

THE EFFECT OF USE OF CARICATURE ON STUDENTS' ACADEMIC SUCCESS AND ATTITUDE IN CITIZENSHIP AND DEMOCRACY EDUCATION COURSE

Kamil UYGUN**, Servet Suna ÜZTEMUR***

*Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi, kamil.uygun@usak.edu.tr
**Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, servetuztemur@gmail.com

ÖZET

Araştırmanın amacı, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına olan etkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 Öğretim Yılı'nda Manisa ili Merkez Yunus Emre İlçesi'nde Sekiz Eylül Kemal Neşen Dömekeli Ortaokulu'nda okuyan 8-A ve 8-B sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, eşitlenmemiş kontrol gruplu yarı deneysel çalışmadır. Deneysel işlem sırasında; deney grubuna karikatür kullanılarak öğretim yapılırken kontrol grubuna ise programda öngörülen öğretim verilmiştir. Veri toplama aracı olarak akademik başarı testi ve tutum ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi ve çift yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Bu analizler yapılırken SPSS 22 programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, karikatür kullanımının öğrencilerin başarılarını ve tutumlarını anlamlı düzeyde artırdığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi, Karikatür, Akademik Başarı, Tutum*

ABSTRACT

Aim of this paper is to reveal Effect of Use of Caricature on Students' Academic Success and Attitude in Citizenship and Democracy Education Course. Working group of the study consists of 8th grade students in the first term of 2014 - 2015 academic season, in two different classes of Sekiz Eylül Kemal Neşen Dömekeli secondary school in Yunus Emre town of Manisa. Randomly, class 8/B was selected as experimental group, class 8/A as control group. Unbalanced control grouped quasi- experimental method was used in the study. During experimental process, experimental group was taught through caricatures, while control group was taught as stipulated in the program. Academic Success Test and Attitude Scale towards Citizenship and Democracy Education Course were used as data collection tool. Datum were analysed by SPSS program. In comparison analysis of success and attitude scores of the groups, frequency, arithmetic mean, percentage, standard deviation, and t- test were used. Also, a two way analysis of variance was analysed for iterative measurements in order to identify whether significant difference exist in academic success and attitude scores of the two groups before and after experiment.It was understood use of caricature significantly raised success and attitude level of students.

Keywords: Citizenship and Democracy Education, Caricature, Academic Success, Attitude

jedus

* Bu çalışmanın özeti, VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Karikatür kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu'na (1998: 1220) göre, "İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde belirten, düşündürücü ve güldürücü resim" olarak tanımlanmıştır. Karikatür; "insanların, varlıkların, olayların hatta duygu ve düşüncelerin doğala ters düşen, olağanla çelişen, gülünç yanlarını yakalayıp bunları (kimi zaman da yazıyla desteklenmiş) abartılı çizimlerle bir gülmece anlatıma dönüştürme sanatıdır" (Altun, 2014: 192). Sınıf içi öğretimin en önemli kısmı öğretmenin uyguladığı yöntem ve tekniklerdir. Etkili bir öğrenme sürecinin sağlanması açısından konuya ve öğrenci düzeyine uygun öğretim yönteminin kullanımı çok önemlidir. Öğrenmenin kolaylaştırılması açısından, öğrenilecek olanın somutlaştırılmasını sağlayan değişik görsel-işitsel materyallerin kullanımı sınıf içi öğrenme etkinliklerinin daha verimli olmasını sağlar (Tan, 2001: 212). Öğrencilerin demokrasi algılarının ortaya konmasında ve ihtilaflı konularla ilgili sınıf içi tartışma becerilerinin gelişiminde karikatürler önemli bir yere sahiptir. Görsel ve uzamsal zekânın gelişiminde ve dersin daha fazla ilgi çekici hale getirilmesinde karikatürler uygun bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karikatürler mizahi bakış açısıyla insanların toplum hayatındaki çeşitli sorunlara dikkatini çekmeyi amaçlamaktadır. Kısıtlı bir alanda çok az kelime -ya da hiç- kullanarak görsel hafızaya hitap etmesi ve olayların abartılı bir şekilde tasviri okuyucunun sıkılmadan konuyu kavramasını sağlar. Eleştiriye dayalı olan karikatür sanatında, sorunlar ve olumsuzluklar tespit edilerek mizah yoluyla çözüm yolları aranır. Karikatürler öğrencilerde karşılaştırma, eleştirel ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirerek duygu-düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak anlatabilmelerine, çevresini ve içinde yaşadığı toplumu daha iyi tanımalarına olanak sağlar (Uslu, 2007: 16).

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi; demokratik bir toplumun oluşmasında öğrencilerin gerekli bilgi, beceri ve değerleri benimseyerek bu davranışlarını yaşam biçimi haline getirmelerini amaçlamaktadır. Genel amaçlar çerçevesinde öğrencilerin kendini ifade edebilmesi, başka insanlarla uyumlu bir şekilde yaşayabilmesi, farklılıklara saygılı olması ve topluma faydalı olarak sosyal katılım becerisini kazanmaları hedeflenmektedir. Vatandaşlık eğitimi alan öğrencilerin özgürlükler temelinde hak ve sorumluluklarını öğrenerek farklı inanç, mezhep, kültür ve düşünme biçimlerine saygılı olmaları beklenmektedir (TTKB, 2010). Ülkemizde demokrasinin zaman içindeki gelişiminin bilinmesi, günümüzdeki konumunun daha iyi görülmesi ve değerinin kavranabilmesi açısından karikatürler en önemli görsel tanık ve kanıtlardır (Altun, 2014:193).

Siyasi karikatürlerin Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitiminde öğrencilerin vatandaşlık okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yararlı olacağı düşünülmektedir. Fakat bu karikatürler öğrenci düzeyine ve ilgilerine göre olmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin ön öğrenmelerini kontrol etmeli ve hazır bulunuşluklarını sağlamalıdır. Ön bilgiler yeterliyse karikatürü analiz edebilmeleri için uygun sorular sormalıdır. Gerek Sosyal Bilgiler gerekse Vatandaşlık Eğitiminde konuya ve öğrencinin düzeyine uygun karikatür bulmak zor olabilir. Bu durumda, konuyla ilgili öğrencilere karikatür çizdirilebilir. Böylelikle, birçok becerileri gelişmiş olacaktır (Ersoy ve Türkan, 2010: 99). Konunun durumuna, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde sosyal, siyasi ve kültürel karikatürler kullanılabilir.

Karikatürler, görselliklerinin yanında mizah unsuru taşımasından dolayı eğitimde önemlidir. Kavram karikatürleri ile iletişim kurmak, verilmek istenen mesajı kısa sürede aktarmak kolaydır. Öğrencilerin sözel

sorgulama, yazma, çizme, anlama, fark etme, tartışma ve üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesine yardımcı olur (Sidekli vd., 2014).

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi derslerinde politik karikatürler; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek, neşeli sınıf tartışmaları oluşturmak ve politikaya ilgi duymaları açısından çok önemlidir. Politik konular üzerinde ciddi yorumlar yapmayı sağlayan karikatürler; kişinin güncel konu ve tartışmalara, analitik karar ve hüküm verme yeteneğine aşina olmasını gerektirir (Dougherty, 2002; Akt: Altun, 2014). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi, ele aldığı konular bakımından tartışmaya açık çok fazla toplumsal ve güncel konuyu içinde barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında özünde görsellik ve kıvrak zekâyı içeren, öğrencilerde eleştirel ve analitik düşünme becerisi geliştiren karikatürlerin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde etkin bir şekilde kullanılmasının akademik başarıya ve derse olan tutuma olumlu yönde etkisi olacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde karikatürlerin öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına olan etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara (alt amaçlara) cevap aranmaktadır.

1. Deney ve kontrol gruplarının öntest başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney ve kontrol gruplarının öntest tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney grubunun öntest ile sontest başarı puanlarındaki değişim ile kontrol grubunun öntest ile sontest başarı puanları arasındaki değişim birbirinden anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Deney grubunun tutum öntest ile sontest puanlarındaki değişim ile kontrol grubunun tutum öntest ve sontest puanları arasındaki değişim birbirinden anlamlı bir farklılık var mıdır?

jedus

2. YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın yöntemine, çalışma grubuna, deneysel işlem basamaklarına, veri toplama araçları ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada karikatür kullanarak öğrenim gören öğrencilerle kullanmayan öğrencilerin akademik başarıları ve Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersine karşı tutumları arasındaki farkı belirlemek amacıyla eşitlenmemiş kontrol gruplu yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Eşitlenmemiş kontrol gruplu model, öntest-sontest kontrol gruplu modele çok benzemektedir. İki model arasındaki farklılık grupların eşitlenerek oluşturulması yerine rastgele oluşturulmasıdır (Karasar, 2011: 102).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu olarak 2014-2015 öğretim yılı I. dönemi Manisa ili Yunusemre ilçesindeki Sekiz Eylül Kemal Neşen Dömekeli Ortaokulu'nda iki farklı sınıfta öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri belirlenmiştir. Rastgele yöntemle 8/B sınıfı deney grubu, 8/A sınıfı ise kontrol grubu seçilmiştir. Deney ve kontrol grupları

belirlenirken Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) e-okul sisteminden sınıfların 7. sınıf ağırlıklı not ortalamasına bakılmış ve aralarında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak için t-testi yapılmıştır. T-testi sonuçlarında, deney ve kontrol gruplarının akademik başarı açısından birbirine denk oldukları sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(58)}$= .223, p>.05). Ayrıca okul rehberlik servisinden her iki sınıfın sosyo-ekonomik açıdan farklılık göstermediği teyit edilmiştir. Deney grubunda karikatür kullanılarak öğretim verilirken, kontrol grubunda ise programda öngörülen öğretim verilmiştir. Her iki sınıfta da dersler araştırmacı tarafından işlenmiş, böylece öğretmenden kaynaklanacak farklılık giderilmeye çalışılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada deney ve kontrol grubu öğrencileri arasındaki başarı farkını belirlemek için Demokrasi Kültürü teması ile ilgili olarak kazanımlara uygun 34 çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır. Akademik başarı testi için üç öğretim üyesinin ve uygulamanın yapıldığı okuldaki iki Sosyal bilgiler öğretmeninin görüşü alınmıştır. Ön test olarak uygulanmadan önce ölçme aracının geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için 86 kişilik bir öğrenci grubuna pilot uygulama yapılarak her bir maddenin madde güçlük ve ayırt edicilik indeksine bakılmıştır. Pilot uygulamanın yapıldığı grup, başarı sırasına göre %27'lik üst ve alt gruplara ayrılmıştır. Ölçme aracındaki her bir maddenin ayırt ediciliği için üst ve alt grup arasında t-testi yapılmış ve ayırt ediciliği anlamlı çıkmayan 14 soru testten çıkarılmıştır. Kalan 20 maddelikölçek üzerinde analizler yapılmıştır. Ölçek maddelerinin güçlük indeksi, .38 ile .90 arasında farklılaşmaktadır.

Ölçeğin güvenirliği için alfa katsayısına bakılmış ve .86 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu değer, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Kayış, 2010: 405). Ölçek, deney ve kontrol gruplarına öntest ve sontest olarak uygulanmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Bozbek ve Demir (2014) tarafından geliştirilen "*Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği*" kullanılmıştır. Beş dereceli likert tipinde şekillenen tutum ölçeği 16 maddeden oluşmakta ve 1'den 5'e doğru tamamen katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum ve tamamen katılıyorum ifadelerinden oluşmaktadır. Ölçekteki olumsuz ifadeler tersten kodlanmıştır.

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutum ölçeğinin tamamına ilişkin alfakatsayısı .918'dir. Ölçeğin alt faktörlerinden İlgi boyutunun alfa güvenirlik katsayısı; .893; Sevgi-Hoşlanma boyutunun ise 0.842; olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlardan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nin güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılabilir (Bozbek ve Demir 2014). Bu araştırmada ise ölçeğin bütününe ilişkin alfa güvenirlik katsayısı .876 çıkmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Başarı testi için doğru cevaplar 1, yanlış cevaplar 0 şeklinde kodlanmıştır. Grupların başarı ve tutum puanlarının karşılaştırma analizlerinde frekans (f), aritmetik ortalama ($\overline{X}$), yüzde (%), standart sapma (s) ve t-testinden faydalanılmıştır. Ayrıca, deney ve kontrol gruplarının deney öncesi ve sonrasındaki akademik başarı ve tutum puanlarındaki değişimin birbirinden manidar

bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için tekrarlı ölçümler için çift yönlü varyans analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının başarı öntest puanları arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek üzere t-testi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Başarı Öntest Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Deney	30	13.16	4.07	58	.213	.832
Kontrol	30	12.93	4.40			

Tablo 1'deki t-testi sonuçlarına göre deney ve kontrol gruplarının başarı öntest puanları arasında manidar bir farklılık yoktur ($t_{(58)}$= .213, p>.05). Deney grubundaki öğrencilerin puan ortalamaları ($\overline{X}$ = 13.16) ile kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarının ($\overline{X}$ = 12.93) birbirine yakın çıktığı görülmektedir. Buna göre deney ve kontrol gruplarının işlem öncesindeki akademik başarıları arasında bariz farklılık yoktur diyebiliriz.

3.2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının tutum öntest puanları arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek üzere t-testi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Tutum Öntest Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Deney	30	56.23	9.77	58	-,375	.709
Kontrol	30	55.30	9.48			

Tablo 2'ye göre; deney grubunun öntest tutum puanı $\overline{X}$ = 56,23, kontrol grubunun öntest tutum puanı ise $\overline{X}$ = 55.30'dur.Öğrencilerin öntest sonuçlarına ilişkin t-testi incelediğinde deney ve kontrol grupları arasında manidar bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($t_{(58)}$= -,375 p>.05). Bu sonuca göre uygulanacak işlem öncesinde deney ve kontrol gruplarının Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersine yönelik tutumları arasında bariz bir fark olmadığı söylenebilir.

3. 3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney grubunun öntest ile sontest başarı puanlarındaki değişim ile kontrol grubunun öntest ile sontest başarı puanları arasındaki değişimin birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının başarı puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	Öntest			Sontest		
	N	$\overline{X}$	S	N	$\overline{X}$	S
Deney	30	13.16	4.07	30	15.73	3.09
Kontrol	30	12.93	4.40	30	13.66	4.33

Tablo 3'te görüldüğü üzere, deney grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ortalama puanı 13.16 iken, bu değer uygulama sonrasında 15.73 olmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise uygulama öncesi 12.93, uygulama sonrası 13.66'dır. Buna göre hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin akademik başarı puanlarında bir artış olduğu söylenebilir.

İki farklı işleme maruz kalan öğrencilerin başarı puanlarında deney öncesine göre deney sonrasında meydana gelen söz konusu değişmelerin manidar bir fark gösterip göstermediğine ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

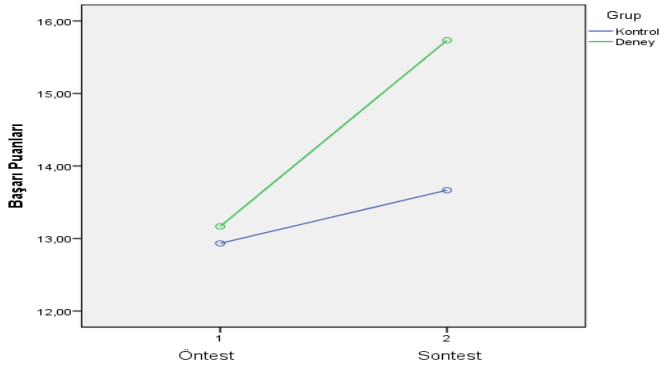
Tablo 4. Öğrencilerin Öntest ve Sontest Puanlarına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplararası	1873.625	59			
Grup (deney kontrol)	39.675	1	39.675	1.25	,000
Hata	1833.950	58	31.620		
Gruplar içi	141,500	60			
Ölçüm	81.675	1	81.675	136.84	.000
Ölçüm * grup	**25.208**	**1**	**25.208**	**42.23**	**.000**
Hata	34.617	58	.597		
Toplam	143373.625	119			

Tablo 4 incelendiğinde, deney grubu öğrencileri ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ve sontest başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1-58)}$=1,25; p<.05]. Bu bulgu, deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin başarı puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) yapmaksızın farklılaştığını göstermektedir.

Öğrencilerin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$F_{(1-58)}$=136,84; p<.05]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın (deney ve kontrol) öğrencilerin başarı puanlarının farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanlarının deney öncesinden deney sonrasına anlamlı bir farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında olmak ile tekrarlı ölçüm faktörlerinin öğrencilerin akademik başarı üzerindeki etkileşimli etkilerinin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır [$F_{(1-58)}$=42,23; p<.05]. Bu sonuç, karikatür kullanılmasının ya da kullanılmamasının öğrencilerin akademik başarılarını arttırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen karikatür destekli deney grubunun, karikatürlerin kullanılmadığı kontrol grubuna göre akademik başarıları arttırmada daha etkili olduğu söylenebilir.

Grafik 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Puanlarını Gösteren Diyagram

Deney grubunun akademik başarı puanlarının deney sonrasında artış gösterdiği Grafik 1'den anlaşılmaktadır. Buna göre, sontest puanlarında deney grubunda, kontrol grubuna göre daha fazla artış yaşanmış olması, öğrencilerin akademik başarılarını arttırmada karikatür destekli öğretimin daha fazla etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3.4. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney grubunun tutum öntest ile sontest puanlarındaki değişim ile kontrol grubunun tutum öntestile sontest puanları arasındaki değişimin birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	Öntest			Sontest		
	N	$\overline{X}$	**S**	**N**	$\overline{X}$	**S**
Deney	30	56.23	9.77	30	67.53	7.27
Kontrol	30	55.30	9.48	30	59.66	9.39

Tablo 5'te görüldüğü üzere, deney grubundaki öğrencilerin deney öncesi ortalama tutum puanı 56.23 iken, bu değer deney sonrasında 67.53 olmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise deney öncesi 55.30, deney sonrası 59.66'dır. Buna göre hem deney hem de kontrol grubunun tutum puanlarında bir artış olduğu söylenebilir.

İki farklı işleme maruz kalan öğrencilerin tutum puanlarında deney öncesine göre deney sonrasında meydana gelen söz konusu değişmelerin anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

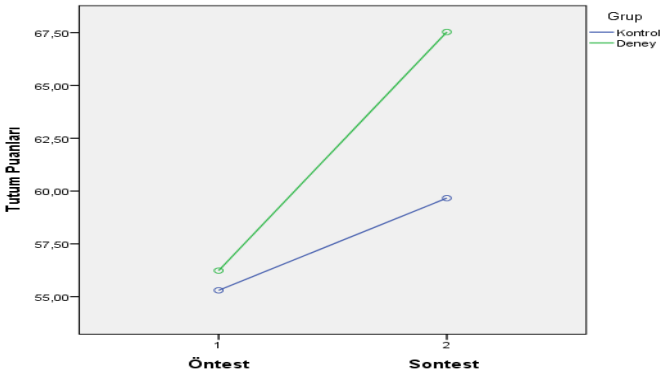
Tablo 6'ya göre deney grubu öğrencileri ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ve sontest tutum puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1-58)}$=4.72; p<.05]. Bu bulgu, deney ve kontrol gruplarının tutum puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) yapmaksızın farklılaştığını göstermektedir.

Öğrencilerin öntest ve sontest tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$F_{(1-58)}$=45.479; p<.05]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın (deney ve kontrol) öğrencilerin tutum puanlarının farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Deney grubu ve kontrol gruplarınıntutum puanlarının deney öncesinden deney sonrasına anlamlı bir farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında olmak ile tekrarlı ölçüm faktörlerinin öğrencilerin derse olan tutumları üzerindeki etkileşimli etkilerinin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır [$F_{(1-58)}$=8.907; p<.05]. Bu sonuç, karikatür kullanılmasının ya da kullanılmamasının öğrencilerin derse olan tutumlarını arttırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen karikatür destekli deney grubunun, karikatürlerin kullanılmadığı kontrol grubu öğrencilerine göre derse olan tutumları arttırmada daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Öntest ve Sontest Tutum Puanlarına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplararası	7710.967	59			
Grup (deney kontrol)	580.800	1	580.800	4.72	.035
Hata	7130.167	58	122.934		
Gruplar içi	4548,999	60			
Ölçüm (Öntest- Sontest)	1840.833	1	1840.833	45.479	.000
Ölçüm * grup	**360.533**	**1**	**360.533**	**8.907**	**.004**
Hata	2347.633	58	40.476		
Toplam	12259.966	119			

Grafik 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Tutum Puanlarını Gösteren Diyagram

Deney grubu öğrencilerinin tutum puanlarının deney sonrasında artış gösterdiği Grafik 2'den anlaşılmaktadır. Buna göre, sontest tutum puanlarında deney grubunda, kontrol grubuna göre daha fazla artış yaşanmış olması, öğrencilerin derse olan tutumlarını arttırmada karikatür destekli öğretimin daha fazla etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde karikatür kullanımının akademik başarıya ve tutuma olan etkilerini incelenmiştir. Öntest sonuçlarına göre deney ve kontrol gruplarının akademik başarı ve tutum puanlarının istatistiksel açıdan farklı olmadığı belirlenmiştir. Demokrasi kültürü teması 10 haftalık süre boyunca deney grubunda karikatürler ve görsel materyallerle işlenirken; kontrol grubunda programın öngördüğü şekilde işlenmiştir. Yapılan akademik başarı sontesti sonucuna göre karikatürlerle öğrenim gören deney grubu; programda öngörülen şekilde öğrenim gören kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde daha başarılı olmuştur. Bu sonuç; akademik başarıyı artırmada literatürdeki diğer araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Akengin ve İbrahimoğlu, 2010; Akkaya, 2011; Aksoy, Karatekin, Kuş ve Sönmez, 2010; Avşar, 2007; Ayyıldız, 2010; Durualp, 2006; Ersoy ve Türkkan, 2010; Karakuş, Palaz, Kılcan, Çepni, 2012; Kılınç, 2006; Oruç, 2006; Özalp, 2006; Özşahin, 2009; Palaz, 2010; Gölgeli ve Saraçoğlu, 2010; Sidekli, vd., 2014; Üner, 2009; Üstün, 2007). Deneysel işlemin sonunda deney ve kontrol gruplarına uygulanan tutum sontest puan ortalamaları incelendiğinde deney grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Bu bulguya göre karikatürle ders işlemenin öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Karikatürlerin öğrencilerin derse olan tutumlarını pozitif yönden etkilemesi bakımından araştırmanın bu sonucu diğer araştırma sonuçlarıyla da tutarlılık göstermektedir (Akkaya, 2011; Cengizhan, 2011; İnel ve Balım; 2011; Yaman; 2010). Ayrıca Köseoğlu (2009) tarafından yapılan araştırmada karikatür kullanımının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine olumlu katkı ortaya konmuştur.

jedus

Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayarak yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan karikatürler her geçen gün daha da popüler hale gelmektedir. Birden fazla paragrafla anlatılamayan bazı konular karikatürlerin yardımıyla daha kolay anlaşılmakta ve görselliğin ön plana çıkmasıyla birlikte öğrencilerin derse güdülenmesini sağlamaktadır. Demokrasi kavramını hayatın her alanında işiten öğrencinin bu soyut kavramı anlamlı bir şekilde özümseyip hayatında uygulayabilmesi açısından karikatürler önemli bir eğitim materyali olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı düşünme ve ince zekâ ürünü olan karikatürler sayesinde öğrencilerde eleştirel düşünme becerisinin gelişmesi ve derse olan motivasyonun artması, ders başarısının olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktadır. Yukarıda verilen araştırma sonuçlarına dayanarak öğretmenlerin karikatürü derslerde daha fazla kullanmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Akengin, H. ve İbrahimoğlu, Z. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 29* (2), (1-19).

Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Aksoy, B., Karatekin, K., Kuş, Z. ve Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. *E-Journal of New World Sciences Academy, 5* (4), 1483-1497.

Altun, A. (2014). Sosyal Bilgiler Derslerinde Karikatürlerin Kullanımı. (Ed: R. Turan, A . M. Sünbül ve H. Akdağ) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-I*. Ankara: Pegem Akademi, 191-212.

Avşar, S. (2007). *Tarih Öğretiminde Karikatür İmgesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ayyıldız, N. (2010). *Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bozbek, M. ve Demir, S. B. (2014). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23, 323-351.

Cengizhan, S. (2011). Modüler Öğretim Tasarımıyla Entegre Edilmiş Kavram Karikatürleri Hakkında Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 36* (160), 93-104.

Durualp, E. (2006). *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ersoy, A. F. ve Türkkan, B. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıttıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, *35* (156), 96-109.

Gölgeli, D., Saraçoğlu, S. (2011). Fen ve Teknoloji Dersi "Işık ve Ses" Ünitesinin Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 31, 113-124.

İnel, D. ve Balım, A. G. (2011). Kavram Karikatürleri Destekli Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Fen Öğrenmeye Yönelik Motivasyonlarına Etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4* (1), 169-188.

Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Karakuş, U., Palaz, T., Kılcan, B. Ve Çepni, O. (2012). Sosyal Bilgiler Müfredatında Yer Alan Çevre Sorunları Konularının Öğretiminde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, (32)* 2, 363-376.

Kayış, A. (2010). Güvenilirlik Analizi. (Ed: Ş. Kalaycı) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri.* Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 404-409.

Kılınç, K. (2006). *Tarih Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köseoğlu, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Oruç, Ş. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özalp, I. (2006). *Karikatür Tekniğinin Fen ve Çevre Eğitiminde Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi, 20* (7), 101- 122.

Palaz, T. (2010). *İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Karikatür Kullanmanın Öğrenci Başarısına ve Derse Karşı Tutumuna Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sidekli, S., Er, H., Yavaşer, R. ve Aydın, E. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 151-163.

Tan, Ş. (2001). Öğrenme Ortamı Olarak Sınıf. (Ed: Ö. Demirel) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş.* Ankara: Pegema Yayıncılık, 207-221.

TTKB, (2010). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı.

<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> (18/11/2014 tarihinde erişilmiştir)

Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uslu, H. (2007). Eğitimde Karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *84* (7), 15-18.

Üner, İ. (2009). *İlköğretim Okullarında Karikatürle Öğrenmenin Öğrencilerin Başarı ve Tutum Düzeylerine Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Üstün, Ö. (2007). *Ortaöğretim Üçüncü Sınıfta Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Karikatür Kullanımının Yazılı Anlatım Öğretimine Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Yaman, H. (2010). Cartoons as a Teaching Tool: A Research on Turkish Language Grammar Teaching. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *10* (2), 1231-1242.

jedus

SUMMARY

Caricature was defined as "Thought provoking and humorous image expressing any kind of event related with human and society in an exaggerated way"by Turkish Language Association (1998: 1220). Caricature is an; "art of catching comic, uncommon sides of people, creatures, events, feelings and thoughts and transforming (sometimes supports with writing) them into humorously telling way (Altun, 2014: 192). In terms of easing learning, use of various visual-audial materials making concrete the material intended to be learnt enables in-class learning activities more productive (Tan, 2001: 212). Caricatures have an important role in revealing students' perception of democracy and developing discussion skills about matters in dispute. Caricatures stand as appropriate method in developing visual and spatial mind and making the course more interesting. Citizenship and democracy education aims to make students adopt necessary knowledge, skill, and virtues in constructing democratic society and accept them as life style. Within the frame of general purposes, it is aimed to provide the students with the skills of expressing themselves, living in harmony with the other people, respecting differences, having the skill of social participation as socially beneficial individuals. It is expected from the students taking citizenship education to respect different belief, sect, way of thinking within learning their rights and responsibilities in the basis of freedoms (TTKB, 2010). In terms of knowing development of democracy in our country in time, evaluating present situation, and accepting its value, caricatures are the most important visual witnesses and evidences (Altun, 2014:193). In terms of its subjects, Citizenship and Democracy Education course includes too many social and current matters open to discuss. Ijn this respect, it is thought that use of caricatures including visuality and quick- wit in itself, developing critical and analytic thinking in students in Citizenship and Democracy Education course will have positive impact on students' academic success and course.

Aim of this paper is to reveal effect of Use of Caricature on Students' Academic Success and Attitude in Citizenship and Democracy Education Course. Working group of the study consists of 8th grade students in the first term of 2014 - 2015 academic season, in two different classes of Sekiz Eylül Kemal Neşen Dömekeli secondary school in Yunus Emre town of Manisa. Randomly, class 8/B was selected as experimental group, class 8/A as control group. Unbalanced control grouped quasi- experimental method was used in the study. During experimental process, experimental group was taught through caricatures, while control group was taught as stipulated in the program.

Within the aim of identifying success difference between experimental group and control group 34 multiple choice questions about Democracy Culture fair to acquirements were prepared. As pre- test, before application for validity and reliability of the scale, by conducting pilot scheme on a 86 group of students difficulty and discrimination index of each item was considered. Group on which pilot scheme was applied were subtitled according to success ranking as sub groups and super groups of % 27. T-test was used for discrimination of every item in scale, and 14 questions discrimination of which was insignificant were thrown. Analyses were made on a 20 itemed scale. Difficulty level of the scale changed between 0.38 and 0.90. Alpha coefficient was for reliability of the scale and it was calculated as 0.86. Scale was applied to experimental and control groups as pre-test and post-test.

In the research, to determine students' attitude towards citizenship and democracy education "*Attitude Scale Towards Citizenship and Democracy Education Course*" developed by Bozbek and Demir (2014) was used.

Alpha coefficient of the scale is 0.918'dir. Alpha reliability coefficient of Interest dimension which is sub factor of the scale is 0.893; alpha reliability coefficient Love- Like dimension was scored as 0.842. In this research alpha reliability coefficient of the whole scale was 0.876.

The research was conducted in contact within the scope of Democracy Culture existing in Democracy course program. Students were acknowledged about caricatures before experiment. Courses in experimental group were taught through caricatures and visual materials; in control groups they were taught as stated in program.Caricatures were reflected via projection and commented by students. In selection of caricatures their relation with respect, love, solidarity, sharing, being just, tolerance, responsibility, equality, altruism, respect to contrasts, anti-racism and appropriateness to students' level were took into consideration. In the end of course, in experimental group students were asked to draw caricatures regarding the subject taught in the class, students unable to draw caricatures were wanted to find them on internet and come to the further session. Next week, discussion was made on the caricatures brought by the students into class.

Datum were analysed by SPSS program. In comparison analysis of success and attitude scores of the groups, frequency, arithmetic mean, percentage, standard deviation, and t- test were used. Also, a two way analysis of variance was analysed for iterative measurements in order to identify whether significant difference exist in academic success and attitude scores of the two groups before and after experiment.

According to pre-test results of the study, it was noticed that academic success andattitude scores were statistically not different. According to post test of academic test experimental group learning through caricatures was statistically more successful than the other one learning in accordance with the program. This result covers with the other studies in literature regarding raising success (Akengin and İbrahimoğlu, 2010; Akkaya, 2011; Aksoy, Karatekin, Kuş and Sönmez, 2010; Avşar, 2007; Ayyıldız, 2010; Durualp, 2006; Ersoy and Türkkan, 2010; Karakuş, Palaz, Kılcan, Çepni, 2012; Kılınç, 2006; Oruç, 2006; Özalp, 2006; Özşahin, 2009; Palaz, 2010; Gölgeli and Saraçoğlu, 2010; Sidekli, et al., 2014; Üner, 2009; Üstün, 2007). Analysed mean scores of attitude post-test applied to experimental and control groups after experimental process significant difference was witnessed. Looking at averagescore of attitude post-testapplied after experimental process to both experimental and control group, there was statistically significant difference in countenance for experimental group. According to this finding, using caricatures in class affect attitudes of the students positively towards Citizenship and Democracy Course In terms of caricatures positive effect on students attitudes towards the course, result of the study overlaps with other studies (Akkaya, 2011; Cengizhan, 2011; İnelveBalım; 2011; Yaman; 2010). Furthermore, it was pointed out in the study conducted by Köseoğlu (2009), use of caricatures contributes positively to critical thinking skill of the students.

jedus